

Marija Kmet:

Grega.

Velika in žarka je ležala cesta sredi poldanskega solnca. Kakor vse razkošno bogastvo so padale svetle lise po cesti, tako da je bila le ena sama velika bleščeča plast.

Grega je šel po cesti in trudni so mu bili koraki. Glavo je klonil vedno niže, niže na zasople prsi.

Kdaj je bilo? —

Takrat je bil še majhen, čisto majhen, komaj da je ločil ljudi. Šel je bil med otroke in se jim veselo in prijazno smehljal. Metal je žogo v zrak in hitel za njo. Pa zgrabil ga je nekdo za roko, ga trdo stresel in mu zavpil na uho: „Hej, Grega, Grega, stran pojdi! Ne maramo te!“

Začudeno in bolešno ga je pogledal. Tovariš pa se mu je široko in hudobno zasmejal v obraz in dejal: „Kaj zijaš? Stran pojdi, ne boš se igral tu z nami! Ne maramo takih, grbec grbasti!“

Grega je zastokal, kakor bi ga bil udaril s težkim kladivom sredi po čelu, zamižal je in žalostno odšel. Za njim pa so se mu grohotali: „Grbasti Grega, glejte ga!“

Podvojil je sile in je stekel proti domu, kjer je sedel v kot in zaškrtal z zobmi. —

Ves vroč je prišel nekoč domov. Mati in brat sta sedela pri mizi, oče pa je bil odšel v tovarno. Nič ga nista pogledala, nič ga vprašala, kod in kako je hodil, še zapazila ga nista, ko se je potihoma in plašno priplazil skozi duri in se je vsedel tik okna v kot. Podprl je glavo z rokami in mislil. Videl je zdrave, vesele ljudi, ki so hodili mimo njega. Grega jih je gledal z nekakim občudovanjem in spoštovanjem, zakaj sam sebi se je zdel tako majhen in nepopoln in ni si upal jim pogledati naravnost v obraz.

In kadar je zagledal svojo senco, se je prestrašil one čudne grbe, ki se je zdela na njegovi senci še veliko večja. Nehote je stresel z rameni, da bi se je bil iznebil, one pošasti, ki ga je tlačila in morila. Kaj bi bil dal, da bi bil človek, kakor vsi drugi! — Pripognil bi se do tal in poljubil zemljo; šel bi bil čez strme hribe bos in brez jedi, dolgo dni, dolgo . . . Spal bi bil na goli zemlji, delal najhujša dela. In vse samo zato, da bi bil kakor vsi drugi. Ljudje so ga pogledovali z zasmehom ali pomilovanjem. Oboje ga je bolelo, tako bolelo, kakor bi mu bili nasipali žarečo žerjavico po glavi.

Včasih mu je zastala misel in v glavi je završalo kakor v panju: „Hoj, hoj, grbasti Grega, hoj!“ —

„Kaj že zopet čepiš v kotu in podpiraš glavo? — Kaj te je sram sedeti pri mizi? Kaj imaš slabo vest? Kakor hinavec si!“

Stresel ga je brat za ramena in mu pogledal v obraz.

„Si že zopet kaj napravil?“ se je obregnil vanj. — „Zadnjič je bil podrl otroka na tla, mati, da je zakričal, in ljudje so vpili za menoj, češ, takega brata imaš, hudobnež je —“

„Nisem ga videl, nisem hotel,“ je del potihoma.

„Seveda, nisi ga videl!“ je povzel spet brat. Treba ti je gledati vedno v tla! — Kaj si razbojnik, kaj si tat?“

„Grbast sem . . .“ je šepnil Grega.

„Grbast — ha! Delat bi šel!“

„Ne grem! — Psoval me je mojster, norčeval se je iz mene in pljunil mi je v obraz. —“

„Kaj potem? — Dosti je opljuvanih. Prestane se . . .“

„Ne maram — ne morem . . .“

„Lenoba si! Lenuh! Ne ljubi se ti delati. Pohajkuješ in lenariš po cestah in posedaš doma po kotih. Kaj misliš, da bo vedno tako? In šestnajst let si že star! Zakaj ga ne spodite, mati? — Jaz moram delati, tudi jaz bi lenaril — o, da! Pa delam in služim, tega lenuha puščate, da se potepa okrog!“ Prijel ga je za roko in divje zamahnil. Grega se je krčevito stresel, oči so se mu zaiskrile — a le za trenotek, takoj jih je povesel in solze so mu jih zalile. Brat je jezno odprl vrata in ošvrknil Grego z zasmelujučim pogledom, ki ga je zadel kakor bič, in je odšel ponosno vzravnan iz sobe.

Mati pa je pogladila Grego po laseh, globoko zavzdihnila in tiho odšla. —

Zarjavel v obraz in ves razmršen in pijan se je vrnil oče pozno v noč. Stopil je opotekaje se k Gregovi postelji in zavpil nad njim z divjim glasom: „Ti spet doma? Ti prokleti, delat pojdi!“

„Oče, noč je —“ Siloma je govoril Grega, nekaj ga je davilo in dušilo, da je komaj sopal.

„Noč? Ti prokleti — sramoto mi delaš! Kažejo za menoj in pravijo: „Takega sina imaš! Pokveka je in zraven ti še lenari doma. Kakšen oče si — brez moči!“ Jaz pa hočem, da greš; ne maram te doma, nočem te gledati, ti izrodek grešni!“

Grega se je stisnil v dve gubi pod odejo in vršalo mu je v možganih; koščeni roki sta krčevito prižemali odejo na usta, drugače

bi bil zarjul kakor zver in bi bil planil na očeta, na brata, na vse, ki so bili srečnejši kakor on, ki so bili ljudje v zdravju.

Oče je omahnil na tla, se spet opotekaje pobral in se vlegel na posteljo. Mati in brat sta molčala; navajena sta bila, dan za dnem je bilo tako. —

Moreče se je vlačil težki vzduh po sobi. Zdajpazdaj je zaškripala postelja, zahreščal glas — in zopet je bilo mirno — a vendar tako težko, globoko.

Mučno in mračno je bilo Gregi. Metal se je po postelji, tiho dihal in spet sopel slišno in sunkoma. Vroč ogenj se je vil po njegovih možganih, žgal ga je in zbadal prav notri v sredi in vršalo in bučalo mu je v ušesih.

Planil je kvišku, se naslonil s komolcem ob vzglavje in široko odprl oči. Tam v temi je zijala pošast nanj, njegova misel je bila in je sikala: „Razkleni prste, stopi na noge in zavpij, ne, udari — potopi se v dejanju! Kaj bi trpel? Ali si ti kriv? Kaj si storil, da te brcajo in pljuvajo nate, da te zasmehujejo ob početku tvojih korakov? Rože polnijo zemljo, pa ti jih ne zazreš, le trnja in osata so ti poslali; kakor črv si, kakor golazen, ki se plazi vsa onemogla in majhna sredi med grudami in rušami!“

Gregi je bilo kakor v vroči vodi. Naenkrat pa ga je spet stresel mraz, mrzel pot ga je oblival po čelu, grabil je za prsi in je težko padel vznak na posteljo. Spet je stisnil in prižel odejo nase, zagrizel se je vanjo in mežikal z očmi, da so mu bile kakor z ostrimi šivankami odete.

„Maščujem se — maščujem . . .!“

Ni bila to misel, kača je bila, ki ga je pikala in mu vlivala strupa v glavo.

„Dan za dnem me bijejo, do konca me bodo — do konca? Kakšen konec bo to, kdaj, kdaj? In storil nisem ničesar in trpim —“

Zablisnilo je, težek grom je završal krog hiše. Mati se je obrnila v postelji in zastokala, oče je zahropel. Grega je vrgel odejo raz sebe in bulil oči v motne bliske. „Okradli so me, oropali in me pustili nagega —“. Stisnil je pesti, skrčil noge in temna jeza je vzkipela v prsih.

„Maščujem se —“, je ponavljal brez sape. „Pa kako? — Ha, da bi mogel, pobil bi vse!“

Zarezalo ga je po glavi, švignil je plamen mimo oči in stisnil je prste, da so mu počili v členkih. In vrgel se je spet vznak, nekaj ga je težilo. „Stran stran — ne maram te — grba — stran!“

Zaihtel je v obupu, sklenil roke in prošil.

„Saj sem potrpel, saj sem te nosil, ali zdaj ne morem, ne morem več —“. Razpredla se je topost po životu, onemogel je in težko hropel. Bliskoma pa je začutil silno moč v sebi. Vstal je in zdelo se mu je, da se maščuje, da se mora, mora. „Umorim jih vse, očeta, brata —“. Skočil je, vse se je zavrtelo krog njega, začutil je nož v roki. Videl je, kako je grabil in davil očeta za goltanec, kako mu je prerezal vrat, kako je pritekla kri.

„Kri — kri, ha — ta me uteši, mi pomaga. — Še več, še več!“ In moril in moril je dalje. Vse je bilo rdeče — in iz polnih rek krvi so žarele čudne pošasti in so se mu smejale.

Curek za curkom je tekel iz ran, ves svet je bil poln krvi. In Grega je grabil po krvi in jo prižemal nase. Stresel se je.

„Ni mogoče — kri, umor —“. Ozrl se je krog sebe.

„Hu!“ je zastokal in divje pogledal v kot. Videl je krvavo kačo, ki je lezla naravnost proti njemu in mu sikaje kazala dvoje, troje, polno ognjenih oči, ki so se blesteli kakor blisk v noči. —

Zagrabilo ga je na zatilniku, zarezalo v čelu. Mahoma je bil pri vratih, jih odprl in postal. — Nekaj je zašumelo. „Kdo je?“ je vprašala mati.

Gregi je zastalo srce. „Vse ve — mati tudi ve, vsi vedo“ — mu je šinilo preko glave. — „Ubit bom, ubit. — Brž — brž!“ Odprta so bila vrata v veži in tekel je in tekel kolikor je mogel. Nič se ni ozrl, drevil je dalje po cesti do travnika. Mahal je z rokami. Naenkrat je začutil velikansko težo na hrbtu.

„Ha, grba, grba —! Kaj te ni izprala kri, kaj nisi izginila, kaj hočeš še?“ In zdelo se mu je, da se mu grba večja in večja, da mu mečejo čudne pošasti težka kamenja nanjo, da je bila večja in vedno težja. Stresal je z rameni, pulil si lase, pa grba se je večala in ga tlačila k tlom, da je komaj še hodil — kakor velikanska gora je ležala na njem. Pešal je in le še s trudom je šel dalje; lezel je v dve gubi, dotikal se z rokami tal, grabil s prsti v mokro travo, zahropel je, zavpil, pritisnilo ga je k tlom. Vse naokrog je završalo, butnil je s čelom ob kamen, in ves svet je zaplesal. Žvižgalo, tulilo in rjavelo je krog njega, potem pa se je naenkrat izlilo vse v težko temo . . .

